

DIZAJN.

Odsłona
poznańska

Centrum Kultury ZAMEK w Poznaniu
maj-wrzesień 2021

Wzornictwo regionu poznańskiego z lat 1946–2020 wydaje się trudne do „opowiedzenia”. W tym burzliwym okresie dwukrotnie zmienił się ustrój kraju, stosunki społeczne, sposoby wytwarzania, technologie, zarządzanie. Zmieniły się nasze upodobania, zachowania i otoczenie – mieszkanie, środowisko pracy, przestrzeń publiczna. Zmiany te są dobrze widoczne w wyrobach rzemieślniczych czy przemysłowych. Dzieje się tak, ponieważ na ich kształt wpływają decyzje wielu osób: zamawiających, konstruktorów, technologów, handlowców, sprzedających, ale też zjawiska szersze – system ekonomiczny czy wydarzenia w różnych rejonach świata, np. inflacja, wojna. Wyroby mówią o naszej wiedzy, umiejętnościach, organizacji, czyli o kulturze i wartościach. Na ostateczny ich kształt mają również wpływ projektanci wzornictwa, którzy – jeśli potrafią działać zespołowo, rozumieją uwarunkowania i umieją je twórczo wykorzystać – poprzez sposób nadawania formy, obmyślenie funkcji, użytkowania czy estetykę budują kulturę dnia codziennego. Zamysłem wystawy jest takie pokazanie dizajnu, by opowiadała ona o czasach, o twórcach i o nas samych właśnie poprzez produkt. Stosunkowo nieliczne eksponaty z szerokiego przedziału czasowego mówią o tym ogólnie, pomijając wiele być może ważnych faktów. Pozwala to jednak dostrzec główne czynniki i ich wpływ na wzornictwo. Niektórzy, pewnie z sentymentem przypomną sobie meble czy inne wyroby, w które były wyposażone ich domy. Innym „Odsłona poznańska” uzmysłowi, że tutejsze wzornictwo – nie zawsze kojarzone z regionem – zyskało rangę spuścizny narodowej.

W 75-letnim dorobku poznańskim najliczniej reprezentowane jest meblarstwo, które było i pozostaje główną bazą wytwórczą regionu. Przed wojną dobrze prosperowało tu rzemiosło, na rzecz którego pracowali twórcy sztuki stosowanej. Po 1945 roku ten potencjał przeobraził się w duży przemysł ze sprawnie działającym ośrodkiem badawczo-projektowym, opracowującym wzory mebli dostosowanych do potrzeb masowego odbiorcy.

Projektanci wzornictwa przemysłowego współtworzący te wzory musieli posiadać inne umiejętności niż ich poprzednicy z międzywojnia. Byli też nieliczni projektanci starszego pokolenia, którzy potrafili zrozumieć wymogi nowych czasów i twórczo się do nich dostosować. Wyjątkowym świadectwem tego, jak nurt rzemieślniczo-dekoracyjny przeobrażał się w przemysłowo-modernistyczny, jest dorobek projektowy Edmunda Węclawskiego.

Zmieniał się też odbiorca. Uprzemysłowienie kraju przyciągało do miast rzeszę pracowników, dla których budowano od podstaw nowe osiedla z mieszkaniami, które trzeba było wyposażać. Mimo że centralne zarządzanie przemysłem nie sprzyjało efektywności, projektanci i wykonawcy wykazywali się talentem i inicjatywnością. Produkowano wiele nowych modeli, a ich jakość spełniała oczekiwania użytkowników. Stało się to wyraźnie widoczne po październikowych zmianach 1956 roku i w latach 60., gdy w Polsce zagościła „nowoczesność” oparta na funkcjonalizmie i racjonalizmie. Meblistwa MK Bogusławy i Czesława Kowalskich, krzesło 200-190 Rajmunda Teofila Hałasa (fot. 1) czy fotel R-360 Janusza Różańskiego stały się symbolami wytwórczości tamtych lat. Mówiąc dziś o historii polskiego wzornictwa, najczęściej przywołuje się właśnie te obiekty. Zainteresowanie ówczesnym wzornictwem wyraża się w ruchu kolekcjonerskim, we wznowianiu produkcji starych modeli czy wykorzystywaniu wzorów jako inspiracji przy projektowaniu nowych produktów, widocznej na przykład w fotelu Clapp Piotra Kuchcińskiego z 2013 roku.

Początek lat 70. przyniósł nadzieję na zmiany. Władze centralne zaciągnęły kredyty, za które kupowano zachodnie licencje i technologie. Nie wpłynęły one jednak na długofalowe unowocześnienie produkcji. Centralne zarządzanie i biurokratyczne sposoby rozliczania przedsiębiorstw nie sprzyjały wdrażaniu nowych wzorów. Produkowano tanio, najczęściej nie zmieniając modeli przez lata. Jeśli opracowywano nowe, atrakcyjne meble – jak krzesło z laminatów poliestrowo-szklanych K237 Aleksandra Kuczmy – to zwykle pozostawały one jedynie obiektami wystawowymi. W drugiej połowie dekady niewydolność produkcyjna była coraz większa, a w latach 80. nastąpiła całkowita zapaść gospodarcza kraju. Produkty były trudno dostępne i słabe jakościowo. Dobrym opracowaniem i wykonaniem cechowały się tylko wtedy, gdy trafiały na eksport, jak krzesło Wars Zenona Bączyka z 1978 roku. Twórcy na co dzień projektowali do szuflady, ale niektórzy nawet w tych trudnych warunkach starali się dostosować swoje pomysły do bardzo skromnych możliwości wytwórczych. Tak powstały produkowane do dzisiaj nożyczki Renomed Danuty Rucińskiej z 1982 roku. Inni sami podejmowali się produkcji na niewielką skalę i sprzedawali własne wyroby za pośrednictwem galerii takich jak działający w Poznaniu w latach 1981–1988 Bazart.

Przez pierwszą dekadę po zmianach ustrojowych w 1989 roku przemysł nadrobił zapóźnienia technologiczne i organizacyjne. Budowany był od podstaw na nowych zasadach ekonomicznych. W tym czasie na znaczeniu zyskiwał handel i reklama. Towar musiał być tani, dostosowany do możliwości spauperyzowanego nabywcy. Wzornictwo kojarzono z wyrobami unikatowymi, galeryjnymi.

Projektanci wyzwoleni z niemożności wykonawczych, ale jeszcze rzadko kiedy zatrudniani w przemyśle, chętnie podążali za ruchem postmodernistycznym. Dopiero po 2000 roku, po umocnieniu się przemysłu, ale też po dojściu do głosu nowego pokolenia konsumentów, zaczęto dostrzegać wartość wzornictwa. Absolwenci poznańskiej Akademii Sztuk Pięknych¹ nawiązywali współpracę z producentami oczekującymi projektów zgodnych z nowymi możliwościami technologicznymi i atrakcyjnych dla coraz bardziej wymagających odbiorców. Przemysł zaczął wchodzić na rynki międzynarodowe i szukał produktów wizerunkowych, których przykładem może być fotel Comfee Anny Hreckiej (fot. 2).

Poznańskie środowisko nadal pracuje przede wszystkim na rzecz meblarstwa, zwłaszcza że branża ta stała się polską specjalnością, plasując się na trzecim miejscu w światowym eksporcie, a na szóstym w produkcji. Ilość dominuje jednak nad jakością. Rynek zalewany jest nowymi wzorami i producentom trudniej trafić do coraz zamożniejszych i bardziej świadomych nabywców. Dizajnerzy starają się zwrócić uwagę na swoje projekty nie tylko nową estetyką, ale także innym podejściem do produktu. W przypadku fotela Teddy Bear, opracowanego przez studio Wierszyłłowski i Projektanci (fot. 3), takim wyróżnikiem jest możliwość decydowania przez samych nabywców o ostatecznej formie siedziska czy sofy składanych z przemysłowo wytwarzanych elementów. Włącza to użytkowników w proces projektowy. Lokalni projektanci mogą eksplorować również inne branże, bo Poznański Okręg Przemysłowy jest jednym z najprężniejszych w kraju. Nowe narzędzia projektowe i komunikacyjne pozwalają im równie efektywnie współpracować z innymi producentami w kraju czy za granicą – Joanna Leciejewska projektuje dla firmy Delta Optical (fot. 4), a Jakub Blimel związał się z duńskim producentem obuwia ECCO. Współpraca z zagranicznymi firmami to zjawisko coraz powszechniejsze. Nie zawsze jednak praca dla wielkich korporacji jest atrakcyjna dla młodych twórców. Często z powodów ideowych decydują się na własną produkcję i sprzedaż opracowanych wzorów, czemu sprzyjają cyfrowe narzędzia i handel internetowy. Niektórzy powracają do rzemiosła, ale wykorzystując tradycyjne technologie, szukają nowego, współczesnego podejścia, jak Arkadiusz Szwed formujący unikalne naczynia ceramiczne Bumps 2.0 (fot. 5).

Chronologia pokazuje, jak w różnych warunkach gospodarczych, czasem bardzo trudnych, radzili sobie projektanci, chcąc sprostać potrzebom społecznym, i jak w czasach nadprodukcji młode pokolenie poszukuje nowych wartości. Ukazuje również, w jaki sposób rzemiosło przeobraziło się po wojnie w przemysł, a sztuka stosowana we wzornictwo, i jak umiędzynarodowienie rynków oraz nowe metody projektowe zmieniły wzornictwo w dizajn. Przekonuje nas także, że dawne, prostsze metody wytwarzania sprzyjały wyodrębnianiu lokalności, a współczesne zacierają odmienność na rzecz tendencji ogólnoswiatowych. Przed producentami i projektantami przyszłość zarysowuje nowe wyzwania, które przypuszczalnie określą inne formy działania.

¹ Obecnie: Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu

6

**początek
lat 60.**



fot. 1, projekt: **Rajmund Teofil Hałas**
Kzesło tapicerowane 200-190

produkcja: **Głuchołaskie Fabryki Mebli w Głuchołazach**
oraz **Olsztyńskie Fabryki Mebli i Paczkowskie Fabryki Mebli**
fot. **Maciej Kaczyński**

8

2006



fot. 2, projekt: **Anna Hrecka**
Fotel Comfee

współpraca: **Monika Frisztig, Joanna Murat**
produkcja: **Noti**
fot. **Noti**

10

2012



fot. 3, projekt: **Wierszyłowski i Projektanci**
Fotel Teddy Bear

produkcja: **Noti**
fot. **Noti**

12

2018



14

fot. 4, projekt: **Joanna Leciejewska**
Lornetka Chase

produkcja: **Delta Optical**
fot. Delta Optical









2020







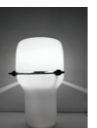







fot. 5, projekt: **Arkadiusz Szwed**
Wazon Bumps 2.0

produkcja: wyrób własny projektanta
fot. Damian Christidis

Spis obiektów

	1946	projekt: Zygmunt Szatkowski Fotel z gabinetu prezydenta Bolesława Bieruta w Belwederze wykonanie: A. Mulczyński – Z. Szatkowski, Poznań własność prywatna
	1957	projekt: Witold Gyurkovich Fotel wiklinowy produkcja: Poznańskie Zakłady Wikliniarsko-Trzciniańskie własność Muzeum Narodowego w Warszawie
	druga połowa lat 50.	projekt: Edmund Węclawski Toaletka własność prywatna
	1958 / 1959	projekt: Andrzej Jeziorkowski Fotel do czytelnicy PWSSP w Poznaniu wykonanie: warsztaty meblarskie Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych w Poznaniu własność Muzeum Narodowego w Poznaniu
	1959	projekt: Rajmund Teofil Hałas Regał o zmiennej wysokości produkcja od 2013: Nowymodel.org oryginał: własność Julii i Michała Błaszczczyńskich własność Fundacji Nowymodel
	1959	projekt: Janusz Różański Fotel R-360 produkcja: Świebodzińska Fabryka Mebli, od 2016 roku Politura własność Folwarku Edwardowo
	1962	projekt: Bogusława i Czesław Kowalscy Meblościanka MK, popularnie nazywana „Kowalscy” produkcja: Łódzkie Fabryki Mebli, Bytomskie Fabryki Mebli własność Muzeum Narodowego w Poznaniu
	początek lat 60.	projekt: Rajmund Teofil Hałas Krzesło tapicerowane 200-190 produkcja: Głucholańskie Fabryki Mebli w Głucholazach oraz Olsztyńskie Fabryki Mebli i Paczkowskie Fabryki Mebli własność Marka Hałasa, Fundacji Ziemi Krobskiej im. prof. Rajmunda Teofila Hałasa / Muzeum Stolarstwa i Biskupizny w Krobi

	1964	projekt: Jan Węclawski Fotel do hotelu Orbis Merkury wykonanie: Bydgoskie Fabryki Mebli własność Muzeum Narodowego w Poznaniu
	1964	projekt: Roman Machowiak Krzesło do Sali Wielkiej Pałacu Kultury w Poznaniu własność Centrum Kultury ZAMEK w Poznaniu
	połowa lat 60.	projekt: Jan Węclawski Krzesło z pracowni projektanta prototyp własność prywatna
	1966	projekt: Aleksander Kuczma Krzesło K237 prototyp: Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Meblarstwa w Poznaniu własność Muzeum Narodowego w Warszawie
	1976	projekt: Bożena Kurzawska-Hoffman Krzesło Step wykonanie: Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Meblarstwa w Poznaniu własność Muzeum Narodowego w Warszawie
	1978	projekt: Zenon Bączyk Krzesło Wars produkcja: Gościńska Fabryka Mebli własność Folwarku Edwardowo
	1979	projekt: Włodzimierz Dreszer Lampa Marzyciel produkcja: Zakłady Sprzętu Oświetleniowego Polam-Piła, współpraca: Huta Szkła „Białystok” własność prywatna
	1981	projekt: Donata Rucińska Nożyczki Renomed produkcja: RENOMED Technika Medyczna, Poznań własność RENOMED Sp. z o.o.
	1982	projekt: Władysław Wróblewski Krzesło Japońskie unikat własność prywatna
	1984	projekt: Marek Owsian Fotel Ryba wykonanie: Pracownia Projektowo-Realizacyjna własność Marka Owsiana
	1987	projekt: Jacek Mikołajczak Krzesło z zestawu młodzieżowego Szkrab produkcja: Białskie Fabryki Mebli w Białej Podlaskiej własność projektanta
	1987	projekt: Jolanta Usarewicz-Owsian Fotel Ramka wykonanie: Pracownia Projektowo-Realizacyjna własność Jolanty Usarewicz-Owsian

	1992	projekt: Aleksander Kuczma Krzeseł Trio z zestawu „Koncert potrójny” produkcja własna własność prywatna
	1992	projekt: Tomasz Augustyniak , część dyplomu magisterskiego z Wydziału Architektury Wnętrz i Wzornictwa Przemysłowego PWSSP w Poznaniu, promotor: prof. Jadwiga Filipiak Krzeseł Sprężyna unikat własność prywatna
	1994	projekt: Wojciech Hora Kabinet unikat własność Wojciecha Hory
	1997	projekt: Bogumiła Jung Kieliszki Lady produkcja: Huta Szkła Deco-Glass w Krośnie własność prywatna
	2003	projekt: Tomasz Augustyniak Leżanka Mono produkcja: Comforty własność Comforty
	2004	projekt: Marzena Wolińska Wazon „Cztery pory roku” produkcja: Huta Szkła Krosno we współpracy z Porcelana Chodzież S.A. własność projektantki
	2006	projekt: Anna Hrecka , współpraca: Monika Frisztig, Joanna Murat Fotel Comfee produkcja: Noti własność Noti
	2007	projekt: Daria Burlińska Lampa Cebula wytwórca: DBWT.PL własność DBWT.PL
	2008	projekt: Krzysztof Kwiatkowski Fotel MX do środków transportu produkcja: Ster własność Ster Sp. z o.o.
	2011	projekt: Sylwester Kluś System oświetleniowy TEKNIK-ZM produkcja: Kluś własność KLUŚ Sp. z o.o.
	2012	projekt: Piotr Kuchciński Stołek Trefl produkcja: Noti własność Noti
	2012	projekt: Wierszyłowski i Projektanci Fotel Teddy Bear produkcja: Noti własność Noti

	2013	projekt: Piotr Kuchciński Fotel Clapp produkcja: Noti własność Noti
	2014	projekt: Paweł Grobelny Wazon Recto-Verso #1 wykonanie: CIAV Meisenthal, dmuchacz szkła Christophe Genard własność prywatna
	2017	projekt: Magdalena Grenda Torba Zigzagbag produkcja własna własność prywatna
	2017	projekt: Magdalena Kucharska Wazon Baltica wytwórca: wyrób własny pod marką Ceramika Hadaki własność Hadaki / Magdalena Kucharska
	2018	projekt: Kuba Blimel Buty sportowe Ominquest produkcja: ECCO własność ECCO
	2018	projekt: Joanna Leciejewska Lornetka Chase produkcja: Delta Optical własność producenta
	2019	projekt: Anna Vonhausen Hoker CO produkcja: VANK własność VANK
	2019	projekt: Paweł Grajkowski oraz zespół firmy Hardware Hub Proteza ręki Zeus prototyp: Aether Biomedical Sp. z o.o. własność Aether Biomedical Sp. z o.o., aetherbiomedical.com
	2019	projekt: Joanna Leciejewska Mountbatten Brailler, urządzenie do nauki pisania brajlem produkcja: Harpo własność Harpo Sp. z o.o.
	2020	projekt: Bartłomiej Pawlak, Łukasz Stawarski Regał GROF produkcja: LOFT Decora w Swarzędzu własność LOFT Decora w Swarzędzu
	2020	projekt: Arkadiusz Szwed Wazon Bumps 2.0 wykonanie: wyrób własny projektanta własność Arkadiusza Szweda

Dizajn. Odłona poznańska maj–wrzesień 2021

kuratorka: Czesława Frejlich
aranżacja: Paweł Grobelny

projekt graficzny: Ewa Hejnowicz

ORGANIZATORZY



Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i Sportu.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury,
Dziedzictwa Narodowego
i Sportu pochodzących
z Funduszu Promocji Kultury

PATRONI



PATRONI MEDIALNI



ISBN: 978-83-956168-8-4

Centrum Kultury ZAMEK
ul. Św. Marcin 80/82
61-809 Poznań

www.ckzamek.pl